

**Насихат Набиолланың «8D02304-Әдебиеттану» білім беру
бағдарламасы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін
дайындалған «Қытайдағы қазақтардың аңыздық прозасы (миф, хикая,
аңыз, әпсана-хикаят)» тақырыбындағы диссертациялық жұмысына
отандық кеңесшісінің**

ПІКІРІ

Н.Набиолланың диссертациялық жұмысы құрылымдық жағынан жүйелі ұйымдастырылған, мазмұндық тұрғыдан терең әрі толыққанды орындалған ғылыми еңбек болып табылады. Зерттеу жұмысы кіріспеден, төрт тараудан, қорытындыдан және пайдаланылған әдебиеттер тізімінен тұрады. Диссертацияның құрылымы қойылған мақсат пен міндеттерге толық сәйкес келеді, ал тараулар арасындағы логикалық байланыс зерттеу мазмұнының бірізділігін қамтамасыз етеді.

Диссертацияның кіріспе бөлімінде тақырыптың өзектілігі жан-жақты негізделіп, зерттеудің мақсаты мен міндеттері айқындалған. Сонымен қатар, зерттеу нысаны мен пәні, ғылыми жаңалығы, теориялық және практикалық маңызы, қорғауға ұсынылатын негізгі тұжырымдар нақты көрсетілген. Бұл бөлімде ізденушінің ғылыми ұстанымы мен зерттеу бағыты анық көрініс табады.

Диссертацияның бірінші тарауында Қытайдағы қазақтардың фольклорлық мұрасының жиналу, жариялану және зерттелу тарихы жан-жақты қарастырылған. Диссертант аталған аймақтағы фольклорлық мұралардың қалыптасу, жүйелену кезеңдерін саралап, олардың ғылыми айналымға түсу барысын тарихи-танымдық тұрғыдан талдайды. Қытай және Қазақстан ғалымдарының еңбектеріне жасалған кешенді ғылыми шолу зерттеудің теориялық негізін нығайтып, мәселенің зерттелу деңгейін айқындауға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, фольклортану саласындағы зерттеулердің басым бөлігі эпостық және авторлық ауыз әдебиеті үлгілеріне бағытталғаны, ал прозалық фольклор жанрларының (миф, хикая, аңыз, әпсана-хикаят) жеткілікті деңгейде зерттелмегені нақты деректер мен дәйектер арқылы дәлелденеді. Бұл зерделеу зерттеу тақырыбының өзектілігін арттыра түседі.

Екінші тарауда миф пен хикая жанрлары арнайы қарастырылып, олардың жанрлық табиғаты, сюжеттік құрылымы және кейіпкерлер жүйесі ғылыми тұрғыдан терең талданған. Диссертант мифтерді дәстүрлі ғылыми жіктемелер негізінде жүйелеп, олардың жанрлық ерекшеліктерін, функциясын және дүниетанымдық мазмұнын айқындайды. Мифтердің тотемдік, этиологиялық, антропогендік және космогониялық түрлеріне талдау жасалып, олардың халық санасындағы орны көрсетіледі. Ал хикая жанрына қатысты бұрын ғылыми айналымға енген көптеген мәтіндер алғаш рет талдауға алынған. Бұл тарауда қарастырылған мәтіндердің көркемдік ерекшеліктері, оқиғалық желісі, кейіпкерлер жүйесі мен образдар әлемі жан-жақты

сараланып, ғылыми тұжырымдар жасалған. Жалпы тарау аясында 60 жаңа фольклорлық мәтіннің зерттелуі – диссертацияның маңызды жетістіктерінің бірі болып табылады.

Үшінші тарауда тарихи және топонимдік аңыздар кешенді түрде қарастырылған. Тарихи аңыздар арқылы халық жадында сақталған тарихи тұлғалар мен оқиғалардың көрінісі сараланып, олардың фольклорлық сипатта берілу ерекшеліктері талданады. Бұл арқылы халықтың тарихи санасы мен ұлттық дүниетанымы айқындалады. Ал топонимдік аңыздар негізінде жер-су атауларының шығу төркіні, олардың тарихи және мәдени мағынасы зерттеледі. Ізденуші әрбір аңыз мәтінін жеке талдай отырып, олардың мазмұндық, құрылымдық және идеялық ерекшеліктерін анықтайды. Бұл тарауда жалпы саны 72 мәтіннің ғылыми айналымға енгізілуі зерттеу жұмысының деректік базасының ауқымдылығын көрсетеді. Сонымен қатар, аңыздардың аймақтық ерекшеліктері мен жалпыхалықтық сипаттары салыстырмалы түрде қарастырылып, маңызды ғылыми қорытындылар жасалған.

Төртінші тарауда эпсана-хикаят жанрының ерекшеліктері арнайы зерттелген. Бұл тарауда 34 мәтін ғылыми тұрғыдан талданып, аталған жанрдың табиғаты, құрылымы және мазмұндық ерекшеліктері айқындалған. Автор эпсана-хикаяттың миф, хикая және аңыз жанрларымен арақатынасына назар аударып, олардың ұқсастықтары мен айырмашылықтарын нақты ғылыми дәлелдер арқылы көрсетеді. Жанрлық шекараларды анықтау бағытында жасалған тұжырымдар фольклортану ғылымы үшін маңызды болып табылады.

Диссертациялық жұмыстың басты ғылыми жаңалығы – Қытай Халық Республикасындағы қазақтардың аңыздық прозасының алғаш рет дербес зерттеу нысаны ретінде алынып, кешенді түрде қарастырылуында. Зерттеу барысында бұрын ғылыми айналымға енген көптеген фольклорлық мәтіндер жинақталып, жүйеленіп, ғылыми қолданысқа енгізілген. Бұл қазақ фольклортану ғылымының деректік қорын айтарлықтай толықтырады.

Сонымен қатар, зерттеу нәтижесінде прозалық фольклор мәтіндерінің жанрлық жіктелуі нақтыланып, олардың сюжеттік және композициялық ерекшеліктері анықталған. Кейіпкерлер жүйесі мен негізгі мотивтері терең талданып, олардың халық дүниетанымымен байланысы ашылған. Қазақстан аумағындағы ұқсас нұсқалармен салыстырмалы зерттеу жүргізіліп, ортақ және аймақтық ерекшеліктері айқындалған. Мұндай салыстырмалы талдау ғылыми тұрғыдан құнды нәтижелерге қол жеткізуге мүмкіндік берген.

Зерттеу жұмысының теориялық және практикалық маңызы жоғары. Диссертацияда ұсынылған ғылыми тұжырымдар мен қорытындылар фольклортану ғылымының дамуына үлес қосады. Сонымен қатар, диссертация материалдарын жоғары оқу орындарында фольклортану пәндері бойынша дәрістерде, арнайы курстарда, семинар және практикалық сабақтарда қосымша оқу құралы ретінде пайдалануға болады. Бұл еңбек болашақта жүргізілетін ғылыми зерттеулерге де негіз бола алады.

Диссертация нәтижелері бойынша 12 ғылыми мақала жарияланған. Оның ішінде 1 мақала халықаралық Scopus базасына енген беделді шетелдік басылымда, 5 мақала Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігі ұсынған ғылыми басылымдарда жарық көрген. Сонымен қатар, 5 мақала халықаралық ғылыми-теориялық конференциялар материалдарында, 1 мақала республикалық конференция жинағында жарияланған. Бұл көрсеткіштер диссертанттың зерттеу нәтижелерін ғылыми қауымдастыққа жеткізе алғанын дәлелдейді.

Жалпы алғанда, Н.Набиолланың диссертациялық жұмысы ғылыми жаңалығы бар, теориялық және практикалық маңызы жоғары, өзекті мәселеге арналған, толық аяқталған ғылыми зерттеу болып табылады. Жұмыстың мазмұны, құрылымы және ғылыми деңгейі философия докторы (PhD) дәрежесін алуға қойылатын талаптарға толық сәйкес келеді.

Қорытындылай келе, «Қытайдағы қазақтардың аңыздық прозасы (миф, хикая, аңыз, әпсана-хикаят)» тақырыбындағы диссертациялық жұмыс «8D02304 – Әдебиеттану» білім беру бағдарламасы бойынша философия докторы (PhD) ғылыми дәрежесін алуға толық лайық деп есептеймін. Ізденуші Н.Набиолланың диссертациясын қорғауға жіберуге болады.

**Отандық ғылыми кеңесші,
Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-дың
ассисент-профессоры,
филология ғылымдарының
кандидаты**

Е.К.Карбозов

